

ACCIONS PER A LA PREVENCIÓ DE LES VIOLÈNCIES

Tallers per a centres d'Educació
Primària i Secundària

Associació
Patacana

SALT, ABRIL 2013

EMMARCAMENT

Fins al dia d'avui les relacions de gènere han estat caracteritzades per la desigualtat, provocant mancances i limitacions tant per homes com per dones. Un dels exponents més colpidors d'aquesta desigualtat és la violència de gènere.

La construcció de la nostra identitat, així com la conceptualització dels rols de gènere i les relacions que s'estableixen entre els mateixos, es realitza a través del procés de socialització. La socialització és un procés que dura tota la vida, però que s'inicia i té una especial importància en les primeres etapes d'aquesta (infància i adolescència).

Si sumem la desigualtat de gènere i la utilització de la violència com a manifestació de poder i forma de resolució de conflictes, tenim un terreny abonat perquè surtin d'aquests potencials persones adultes que participin com a víctimes o com a agressores en les seves relacions afectives, siguin de parella, familiars, d'amistat, etc.

En els darrers anys, s'ha visibilitzat una problemàtica que des de sempre ha estat present en l'àmbit educatiu i en altres àmbits de la socialització. Ens referim a l'assetjament en l'àmbit escolar. L'augment de la tolerància a diferents formes de violència i abús, així com l'afebliment de les estructures familiars, socials i relacionals, comporta que infants i adolescents visquin en una situació d'inseguretat i de manca de referents davant el seu desenvolupament com a éssers socials.

Malauradament, aquesta situació es dona en moltes ocasions entre els escolars del nostre entorn. Actualment aquesta situació rep el nom de Bullying. El fet de donar-hi nom propi sembla haver donat més relleu a una situació que no és nova i que s'ha donat al llarg de molt de temps. També és cert que es relaciona aquesta situació amb àmbits d'educació secundària traient importància a les situacions que es produeixen en edats més precoces.

La utilització de la violència (física, verbal, psicològica, ambiental, etc.) en els centres educatius és fàcilment observable i a mesura que els nens i les nenes creixen augmenta perquè s'instaura com un patró relacional normalitzat.

Tot i que la majoria dels casos d'assetjament escolar a Espanya es donen en el primer cicle d'educació secundària, veiem com en els centres de primària així com en àmbits informals de relació es van cultivant formes d'abús entre els grups d'iguals.

L'assetjament entre companys es nodreix d'un conjunt d'intimidacions que poden donar-se sota formes molt diverses. A més el silenci és un dels elements claus d'aquestes situacions. Víctima, agressor i qui ho veu i no hi fa res, cauen en aquesta trampa. Es per això que cal fer accions que visibilitzin aquests fets per tal d'incidir en el rol que cadascú hi juga.

Tanmateix i amb la incorporació de les noves tecnologies, trobem noves formes de violència que es veuen reforçades per l'anonimat de qui les executa la qual cosa dificulta la identificació i el coneixement d'aquestes situacions, així com que l'entorn pugui prendre una postura crítica davant aquests abusos.

La nostra pròpia experiència en la realització de tallers sobre violència en centres de primària i secundària, ens indica que les actituds d'abús i assetjament cap al grup d'iguals estan vinculades amb les relacions de poder. La por i la sensació de vulnerabilitat facilita que els nois o les noies es converteixin fàcilment en potencials agressors i/o en potencials víctimes d'abús.

Per aquest motiu creiem que executar accions preventives amb els menors, fomentant actituds qüestionadores que ajudin a continuar aquest canvi dels sistemes de relació imperants, promovent relacions igualitàries i incidint en la prevenció de la violència, és imprescindible per encarar als nostres menors cap a una societat adulta NO violenta.

METODOLOGIA

Els tallers són espais de reflexió i qüestionament on es pot incidir en situacions reals i directes i/o susceptibles de que passin. Els continguts que treballem en aquests tallers permeten fer una intervenció a tots els nivells.

Partim de la base de que els nens i les nenes aprenen i imiten les conductes dels adults. Tot i així no són receptors passius d'allò que veuen i aprenen, sinó que també qüestionen i construeixen a partir del que reben de l'entorn.

Pensem que intervenir amb els menors oferint des dels tallers elements de reflexió i qüestionament sobre estructures tancades i socialment establertes podem aconseguir un doble objectiu; d'una banda, semblen les llavors per tal de que ells i elles puguin tenir una mirada més àmplia i per tant més respectuosa i igualitària i d'altra, entrem d'una forma directa a les famílies, on a la seva manera, els menors podran posar en qüestió moltes de les actituds i valors existents. D'aquesta forma, creiem que es pot generar una dinàmica de construcció.

L'objectiu, no és ni pot ser un, canvi absolut i notable a curt termini, però sí que permet anar introduint petits interrogants. Els nostres fills i filles ens obliguen moltes vegades a repensar i a buscar noves respostes a preguntes que potser ja no ens fem mai. Ens obliguen a actualitzar-nos, a no quedar-nos sempre estancats en el mateix discurs.

Veure els menors com a agents de canvi propi i d'altres (porta d'accés a les famílies i als adults en general), ens fa pensar que és molt important treballar al llarg de tot el cicle educatiu, tant a Primària com a Secundària.

Fer una proposta de tallers tenint en compte aquesta línia de treball vol dir fer una proposta àmplia on s'incideixi en, com a mínim, un curs per cicle i al llarg de tota l'etapa educativa dels menors. D'aquesta manera, els tallers deixen de ser una acció aïllada per passar a tenir una continuïtat que millorarà la seva incidència.

Altrament els temes i continguts que tractem en els tallers requereixen una continuïtat en el seu abordatge ja que el gènere, les desigualtats, el poder, la violència són coses que ens afecten i ens afectaran a tots i totes al llarg de tota la nostra vida d'una o altra forma. Requereixen un abordatge ampli perquè a més hi ha aspectes estructurals que són lents i difícils de canviar.

Utilitzar els centres educatius per dur a terme aquesta tasca és una forma d'assegurar-nos que arribem a una part important de la nostra societat. D'altra banda, els centres educatius han de ser espais d'aprenentatge, qüestionament i que fomentin l'esperit crític de l'alumnat. En aquest cas, també es sol parlar de "públic captiu" en el sentit que la seva assistència està assegurada i per tant és una manera d'optimitzar i amortitzar els recursos que s'hi inverteixen. Dedicar temps a qüestionar-nos i reflexionar no sempre és fàcil si no tenim els espais adequats. Això és un important contratemps a l'hora d'intervenir a nivell preventiu amb la població adulta. D'altra banda, dedicar els esforços i els recursos als menors potencia la possibilitat de canvi ja que aquests estan en ple procés de construcció com a persones de ple dret, com a éssers socials plens.

En base a tot això, us proposem un itinerari d'accions preventives que es portarà a terme al llarg de tota l'etapa educativa obligatòria dels menors. La proposta va alternant una prevenció més enfocada a la desigualtat per raó de gènere i la violència que això comporta, amb el treball de prevenció sobre la violència entre iguals.

En termes concrets la proposta és la següent:

Crear espais de reflexió i discussió grupal a través de la proposta d'activitats dinàmiques on els i les alumnes seran els principals protagonistes. Es pretén contribuir a desenvolupar una postura personal crítica i activa que eviti situacions d'abús en un sentit ampli.

ITINERARI DE PRIMÀRIA:

- **Educació Infantil (P5):** "Trencant Històries"
- **Cicle Inicial (1er o 2on):** "La Cadena"
- **Cicle Superior (5è):** "Nois i noies...un somni impossible"
- **Cicle Superior (6è):** "En les teves mans"

Començar a treballar els temes de gènere a partir de P5 és un bon punt de partida, ja que hem detectat que a aquesta edat ja comencen a saber de què estem parlant. Identifiquen ràpidament quins són els missatges que reben sovint dels seus entorns més propers. A P3 i P4 encara són massa petits/es i els és més difícil connectar amb els continguts proposats.

A Cicle Inicial i Cicle Mitjà cada centre educatiu podria escollir en quin curs prefereix treballar en funció de la seva organització i/o preferències. Cal tenir en compte que el primer any d'elecció condicionarà els següents, és a dir, cada any s'haurà de fer en el mateix curs.

A Cicle Superior proposem un taller a cada curs perquè creiem que s'inicia una etapa de canvi, l'alumnat es comença a preparar per passar a secundària. En molts casos, i sobretot a 6è, apareixen els dubtes i les pors

sobre el que això significa. Anar preparant i elaborant alguns d'aquests aspectes és important pels nens i nenes, tant perquè tinguin eines d'identificació de possibles situacions d'abús com per generar eines d'afrontament.

ITINERARI DE SECUNDÀRIA:

- **1er ESO:** "Juul, què t'ha passat?"
- **3er ESO:** "Un dia més a l'infern"
- **3er ESO:** "L'im-possible joc de la parella"
- **4rt ESO:** "És de conya?"

A Secundària, com a Primària, es fa èmfasi en l'última etapa donat que comença un nou moment de canvi en el que s'inicien els primers contactes amb la vida adulta; plantejament de futur professional, primeres relacions de parella, etc.

A 4rt d'ESO es canvia el format habitual de taller per el de Teatre Social, ja que és un tipus de format que funciona molt bé a aquestes edats i on realment el/la jove es posen en la pell dels protagonistes.

En tots els casos, els continguts s'abordaran a partir de la proposta d'activitats i dinàmiques que faciliten el debat, la reflexió, la discussió i intercanvi d'informació i coneixements.

Els tallers de "**La Cadena**", "**En les teves mans**", "**Juul, què t'ha passat?**" i "**Un dia més a l'infern**" tenen com a objectiu treballar les relacions entre iguals, abordant sobretot les situacions de violència i abús que es produeixen en el grup-aula. En moltes ocasions, entre companys i companyes, es produeixen incidents propis de la relació entre iguals com malentesos, discussions... La nostra intervenció pretén diferenciar aquestes situacions de les que es donen en un context de desigualtat de poder i que comporten un abús.

Els tallers "**Trencant Històries**", "**Nois i noies...un somni impossible?**" i "**Què anuncia la publicitat?**" posen l'èmfasi en les relacions desiguals i de discriminació per raó de gènere, que pateixen majoritàriament les nenes i les dones en la nostra societat, i en el món en general. D'altra banda, també intenten identificar si aquesta discriminació es produeix en els nostres entorns més propers com la família o l'escola.

"**L'im-possible joc de la Parella**" aborda directament la deconstrucció de mites i creences sobre les relacions de parella (Mites de l'Amor Romàntic) i els indicadors de conductes abusives en les relacions afectives.

Evidentment, els continguts s'adapten a l'edat dels menors amb qui es treballa i en funció de cada taller es posa més pes o focus en uns o altres aspectes.

“TRENcant HISTòRIES”

En aquest taller una pallassa ens explicarà una història teatralitzada. A partir dels dubtes que se li generen a la protagonista es pretén treballar el trencament de missatges de gènere que impedeixen el lliure desenvolupament de les persones. Moltes vegades aquests missatges ens porten a fer coses o a ser persones que no ens agraden.

És un espectacle en clau de clown, en el qual crearem situacions de manera absurda on es posin en joc discriminacions quotidianes, on els infants puguin participar d'una manera conscient valorant en tot moment el sentit o no d'aquestes discriminacions i on ells mateixos trobin la manera de canviar-les.

Continguts:

- Estereotips i rols de gènere
- Relacions igualitàries i respectuoses entre nens i nenes
- Desenvolupament personal, lliure de càrregues de gènere
- Presa de decisions i conseqüències de les mateixes

“LA CADENA”

“La Cadena” ens explica la història d'en Miquel, com en un moment donat és víctima d'un abusador i com ell repeteix aquesta pràctica convertint-se en l'abusador. Ens ofereix la possibilitat de que els nois i les noies acompanyin a aquest personatge pel malestar, la ràbia i la por que aquesta situació li genera i alhora que experimenten què els hi passa als diferents personatges. També permet observar el funcionament de cadena que la violència té en les relacions humanes i adonar-se de que no sempre som bons i/o dolents. És fàcil passar d'un costat a l'altre si no aprenem a identificar les desigualtats de poder i el que aquestes comporten.

Continguts:

- Entendre i identificar què són les agressions.
- Quines emocions provoquen les agressions, tant a la persona agredida com a la persona agressora.
- Conseqüències que es generen a partir de les situacions d'abús.
- Quines alternatives es poden utilitzar per no caure dins l'espiral (cadena) de la violència i trencar-la.

“NOIS I NOIES...UN SOMNI IMPOSSIBLE?”

Es treballarà a partir de la presentació d'un vídeo, que de fet, dona nom al taller (“Un sueño imposible?”). A través d'aquest introduïrem la possibilitat de connectar amb la vivència emocional dels personatges i analitzar les situacions de desigualtat per raó de gènere que hi apareixen. Alhora buscarem la seva representació en la nostra realitat més propera.

Continguts:

- Estereotips i rols de gènere
- Actituds i comportaments sexistes, de desigualtats d'oportunitats i de violència de gènere
- Relacions igualitàries entre homes i dones
- Igualtat, diferència, discriminació, drets

“A LES TEVES MANS”

El pas de Primària a Secundària és un canvi important en la vida dels nostres fills/es. Passen d'un context acollidor i molt familiar, a un entorn que desconeixen i que en moltes ocasions és molt més gran en tots els sentits (tant físicament com en relació al nombre de persones). En aquest punt, és important sobretot, poder identificar quan s'estan produint conductes d'abús i què poden fer si s'hi troben.

Les xarxes socials s'han convertit en un espai que enriqueix la diversitat de les relacions entre les persones. És una forma de comunicació que ofereix la possibilitat de conèixer i relacionar-se amb persones de qualsevol lloc i en qualsevol moment. Malgrat això la poca protecció dels menors en l'ús d'aquests recursos, fa que sovint es trobin en situacions d'abús, xantatge o altre tipus de coacció tant per part de persones adultes com per propis companys i companyes de l'àmbit escolar o de relació propera.

Continguts:

- Identificació de situacions d'agressió i/o abús, fent especial incidència en les agressions a través de les xarxes socials
- Efectes que pot provocar la violència ens els diferents agents que hi intervenen, sobretot emocionals
- Estratègies de protecció i evitació de situacions de risc

“JUUL, QUÈ T’HA PASSAT?”

La història de Juul és una història molt dura. Algú pot pensar que és un relat massa cruel, massa violent per oferir-lo com a material de treball, però creiem que no ho és pas més que moltes de les situacions que diàriament viuen els/les alumnes, ni tampoc ho és més que moltes de les sèries que habitualment es passen per televisió.

Aquesta història, posa de relleu aquella violència menys explícita, més invisibilitzada, però que té conseqüències fatals tant per qui la rep com per qui l'exerceix.

Fa incidència en com paraules aparentment sense contingut violent, poden convertir-se segons el context en que s'utilitzen, en veritables eines de destrucció. Alhora planteja la importància que tenen els altres per a cada persona, sentir-nos pertanyents al grup i com moltes vegades és difícil trobar una via alternativa a l'autoagressió (destrucció) si ens sentim tant sols/es que creiem que ningú ens voldrà ajudar perquè pensem que ningú ens pot estimar.

L'autor del conte, Gregie de Maeyer, explica que es va inspirar en una notícia terrible, apareguda en un diari, que explicava el suïcidi d'un nen de 13 anys que havia suportat durant molt de temps les burles dels seus companys.

L'explicació del conte va acompanyada per una representació teatral, que permet treballar amb els/les alumnes el fet cada cop més present als centres educatius; la violència escolar.

Continguts:

- Actituds socials davant l'ús de la violència.
- Tipus de violència, parant més atenció als que queden més amagats per la seva subtilitat.
- Importància del posicionament personal (qui i quan es participa de la violència, desigualtat de poder, estats emocionals que genera...).
- Situacions d'abús.
- Eines i recursos per fer front a una situació d'abús. Alternatives a l'agressió

“UN DIA MÉS A L'INFERN”

“*Un dia més al infern*”, ens descriu com és un dia en la vida d'una persona que està patint assetjament dins l'àmbit escolar. Ens ofereix la possibilitat de que els nois i les noies acompanyin a aquest personatge pel malestar, la ràbia i la por que aquesta situació li genera. En la història es descriu la metàfora del funcionament social de les comunitats de llops, en les que “quasi tothom” té una funció.

Us proposem que els, nois i noies del vostre centre puguin participar d'un taller sobre les situacions d'abús que es viuen de forma diària en el seu marc escolar.

Continguts:

- Responsabilitat de cadascú en les situacions de violència (vinculat als drets i deures)
- Tipus de violència i nivell al que es donen
- Efectes que pot provocar la violència ens els diferents agents que hi intervenen
- Alternatives per a la resolució de conflictes i davant les situacions de violència

“L'IM-POSSIBLE JOC DE LA PARELLA”

Ningú va dir que fos fàcil, això d'estar en parella, ningú ens va avisar de que sovint posar-se d'acord requereix un bon conflicte.

Tots i totes tenim moltes idees sobre el que vol dir estar en parella, quines són les normes, quins son els drets i els deures que cal complir i que fan que una parella funcioni.

El que passa és que donem per sabudes moltes idees, moltes d'aquestes normes, algunes les veiem a la tele, altres les hem sentit a casa, amb els nostres amics i amigues...

Algunes d'aquestes veritats sobre l'apassionant món de la parella, fan que fem i tolerem situacions que no ens agraden, que no ens fan sentir bé.

El taller que us proposem us convida a investigar sobre quines són aquestes idees que no ens ajuden a gaudir de la nostra experiència en parella, i com podem crear una relació en la que ens sentim bé i lliures.

Les activitats que es desenvolupen ajuden a visibilitzar, a part de la violència física, altres tipus de violències (psicològica, econòmica, sexual) que queden encobertes i no es tenen gaire presents entre l'alumnat. Costa veure que fora de la violència física hi ha altres tipus d'agressió.

Continguts:

- Mites i creences sobre l'amor romàntic
- Estereotips; rols i característiques de cada membre de la parella en funció del sexe/gènere
- Indicadors d'abús
- Tipus de violència
- Relació dels mites de l'amor romàntic i els estereotips de gènere amb la violència

ES DE CONYA

És de conya? és un espectacle de **Teatre-Fòrum1**. En un primer moment es presenta una obra de teatre, en què tres personatges viuen diferents situacions de la seva vida quotidiana, travessades per **estereotips de gènere, mites de l'amor romàntic i violències** en la **parella**. En un segon moment es passa el protagonisme a les persones del públic, que passen a ser **espectactrius**. Participaran de manera activa en el **debat** i tindran l'oportunitat de **pujar a l'escenari**, substituint un actor o actriu, per a **provar** noves idees o estratègies, possibles **solucions** als problemes que té el personatge que encarnen. La resta de personatges reaccionaran davant les propostes de l'espectactriu. Així, es converteix en un assaig

col·lectiu per a l'acció real, una forma de transformar la realitat des de la possibilitat de provar.

Dossier pedagògic: abans de la realització de l'espectacle fer arribar un dossier pedagògic en el què hi ha activitats per a treballar la sensibilització i la prevenció relacionada amb els continguts sobre la socialització de gènere, l'amor romàntic i la violència amb els i les joves.

Proposta realitzada pels professionals de l'Associació Pahacana

Antoni Vives

Núria Santayana

Per a contactar: 687 40 57 84

Associació
Pahacana

The logo consists of the words 'Associació' and 'Pahacana' stacked vertically in a blue, stylized, handwritten-style font. The 'A' in 'Associació' is particularly large and decorative.